

ISSN 2091-5187

SERVIS

ILMIY-AMALIY
JURNAL

№3

2026

SERVIS

ILMIY-AMALIY JURNAL 2026-yil, 3-soni

Muassis: Samarqand iqtisodiyot va servis instituti

O‘zbekiston Matbuot va axborot agentligi tomonidan 2008-yil 31-dekabrda
0561-raqam bilan ro‘yxatga olingan.
O‘zR OAK Riyosatining 19.03.2017-y., 239/5-sonli qarori bilan e’tirof etilgan.

Tahririyat a’zolari:

Mas’ul kotib:

i.f.d., prof. M.Q.Pardayev

Muharrirlar:

i.f.d., dotsent F.A.Safarov
PhD, dotsent I.M.Pardayeva
PhD, I.Sh.Ernazarova

Texnik muharrir:

katta o‘qituvchi F.O.O‘roqov

Korrektor:

PhD, dotsent v.b.
T.I.Yahyoyev

Sahifalovchi:

PhD, dotsent v.b.
X.N.Ochilova

1 yilda 4 marotaba
chop etiladi.

**O‘zbekiston hududida
tarqatiladi.**

Tahririyat manzili:

140100, Samarqand shahar,
Amir Temur ko‘chasi, 9-uy,

tel.: +998(66)233-28-38,
+998(97)913-74-40

faks: +998(366)231-12-53
el.pochta:

samisiservis@mail.ru

Tahrir hay’ati raisi:

M.E.Po‘latov – Samarqand iqtisodiyot va servis instituti rektori,
i.f.d., professor

Tahrir hay’ati raisi o‘rinbosari:

O.M.Pardayev – SamISI prorektori, iqtisod fanlari doktori,
professor

Tahrir hay’ati a’zolari:

M.M.Muxammedov – SamISI professori, iqtisod fanlari
doktori

D.R.Zaynalov – SamISI professori, iqtisod fanlari doktori

O.M.Murtazayev – TDIUSF direktori, iqtisod fanlari doktori,
professor

M.R.Boltabayev – TDIU professori, iqtisod fanlari doktori

R.X.Ergashev – QarMII professori, iqtisod fanlari doktori

B.K.G‘oibnazarov – iqtisod fanlari doktori, professor

I.S.To‘xliyev – SamISI professori, iqtisod fanlari doktori

K.B.Urazov – SamISI professori, iqtisod fanlari doktori

D.H.Aslanova – iqtisod fanlari nomzodi, professor

Q.J.Mirzayev – SamISI professori, iqtisod fanlari doktori

B.I.Isroilov – TDIU professori, iqtisod fanlari doktori

G.M.Shodiyeva – SamISI professori v.b., iqtisod fanlari doktori

S.N.Toshnazarov – SamISI professori, iqtisod fanlari doktori

R.N.Normaxmatov – SamISI professori, texnika fanlari doktori

A.Bektemirov – SamISI professori, iqtisod fanlari doktori

M.T.Alimova – SamISI professori, iqtisod fanlari doktori

Z.Dj.Adilova – TDIU professori, iqtisod fanlari doktori

Sh.O.Quvondiqov – SamISI professori, iqtisod fanlari doktori

L.N.Xalikova – SamISI professori, iqtisod fanlari doktori

F.A.Safarov – SamISI dotsenti, iqtisod fanlari doktori

A.M.Karimova – SamISI professori, iqtisod fanlari doktori

I.B.Mattiyev – SamISI professori, pedagogika fanlari doktori

B.F.Boronov – SamISI professori v.b., iqtisod fanlari doktori

A.N.Xoliqulov – SamISI professori, iqtisod fanlari nomzodi

X.A.Raximov – SamISI dotsenti, PhD

S.A.Babanazarova – SamISI dotsenti, PhD

X.N.Ochilova – SamISI dotsenti v.b., PhD

I.R.Berdikulova – SamISI dotsenti v.b., PhD

A.Q.G‘apparov – SamISI dotsenti v.b., PhD

Зафаржон Толибжонович Вахобов Социально-экономические эффекты брендинга туристских дестинаций: модель оценки на примере Самарканда	153
Хасан Абдусайитович Рахимов Меҳмонхоналарнинг иқтисодий рақобатбардошлигини ошириш йўллари	161
Mohigul Ulug‘bekovna Shodiqulova Madaniy turizmni rivojlantirishda kichik biznes va mahalliy tadbirkorlikning o‘rni	164
Shaxnoza Shomurotovna Toshpulatova Mehmonxonalarning rivojlanish tarixi hamda “mehmonxona” tushunchasining ilmiy, nazariy va amaliy masalalari	169
MENEJMENT VA MARKETING	
Xilola Nematovna Ochilova Ilmiy kadrlar tayyorlash va ilm-fan sohasida boshqaruv samaradorligini oshirish yo‘llari	172
Mahliyo Islamovna Diyarova, Sanjar Abdulahodovich Rahimov Uy-joy qurilishini rivojlantirishning iqtisodiy boshqaruv mexanizmlarini takomillashtirish	179
MOLIYA, PUL MUOMALASI VA KREDIT	
Azim Qayumovich G‘apparov, Dostonbek Jo‘rabek o‘g‘li Qoplonov Ijtimoiy obyektlarda qurilish xizmatlarini moliyalashtirishning samaradorligini oshirish: nazariy va amaliy yondashuvlar	185
Abdunazar Narzullayevich Ibragimov Islom moliya tashkilotlarida buxgalteriya hisobini xalqaro standartlar asosida tashkil etish	189
BUHGALTERIYA HISOBI, IQTISODIY TAHLIL VA AUDIT	
Низомиддин Бегбутаевич Хўжабеков Консолидациялашган молиявий ҳисобот ва бизнес бирлашувларида кечиктирилган фойда солиғини МҲХС (IAS) 12 асосида тан олиш	197
Умар Худайбердиев Қўшилган қийматнинг шаклланиши ва мамлакат ялпи ички маҳсулот ҳажмининг кўпайиши	206
Ortiq Eshnazarovich Ernazarov Xizmat ko‘rsatish sohasini chiziqli ekonometrik modelashtirishda juft korrelyatsiya koeffitsiyentining ahamiyati	208
Bekniyoz Suvonov Moliyaviy hisobot tahlilini raqamli transformatsiya qilishning analitik imkoniyatlari	212
Bobir Kiyomidinovich Muftaydinov Korxonaning to‘lov qobiliyatini kompleks baholashda qo‘llaniladigan skoring usulining mazmuni	217
Хушвакт Мансурович Ёдгоров Дори воситалари саноати корхоналарида асосий ишлаб чиқариш харажатлари бухгалтерия ҳисоби ва таннархни аниқлаш тартиби	221
TA’LIM, KADRLAR TAYYORLASH VA PEDAGOGIKA	
Li Shan Research on the Impact of Teacher's Ethics and style on the Core Competitiveness of Universities	227
Kamoliddin Asomiddin o‘g‘li Jaxongirov Ta’lim turizmi bozorini rivojlantirishning xalqaro tajribasi va uni o‘zbekiston sharoitida qo‘llash imkoniyatlari	231
E’TIBORGA MOLIK MASALALAR	
Мамаюнус Қаршибаевич Пардаев Узоқ умр кўриш сирлари. Фарзанд тарбиялашдаги хатолар	236
Мамаюнус Пардаев, Фарход Набиев Манфаатлар тўқнашуви мазмуни ва турлари	238

Маълумотлардан куришиб турибдики, кейинги 10 йилларда мамлакат ЯИМ ҳажми юқори суръатлар билан кўпайган. ЯИМ ҳажми асосан маҳсулот ишлаб чиқариш ва хизмат кўрсатиш соҳаларида кўпайган. Ушбу даврда ЯИМ ҳажми мамлакат миқёсида 12,7 баравар кўпайган бўлса, маҳсулот ишлаб чиқариш тармоқлари натижасида - 16, 6 баравар хизматлар кўрсатиш соҳасида - 10,9 баравар кўпайган. Мамлакат ЯИМ ҳажмининг 95,6 фойздан кўпроғи маҳсулот ишлаб чиқариш ва хизматлар кўрсатиш соҳасига тўғри келади.

Хулоса ва таклифлар: Мамлакат ЯИМ ҳажми юқори суръатлар билан кўпаймоқда. 2025 йил Ўзбекистон Республикаси ЯИМ ҳажми 1849,7 трлн. сумдан ошиб, 2024 йилга нисбатан таққослаганда реал ўсиш суръати 7,7 %ни ташкил этган. Мамлакат ЯИМ ҳажмини кўпайтириш учун янги ишлаб чиқариш корхоналарини (фирмаларини) ташкил этиш, мавжудларида меҳнат унумдорлигини ошириш, қишлоқ хўжалигида янги ерларни (чўл, шўрхак, дашт ерлари) ўзлантириш, қишлоқ хўжалиги маҳсулотларининг ҳосилдорлигини кўтариш, хизмат турларини мавжуд ресурслар ва эҳтиёжлардан келиб чиқиб кўпайтириш ва самарадорлигини ошириш зарур бўлади. ЯИМ ҳажмининг кўпайиши мамлакат иқтисодий қудратини яхшилади, янги иш ўринлари яратиб, ишсизликни камайтиришга, аҳоли даромадини кўпайтириб, фаровонликга олиб келади.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати.

1. Ходиев Б.Ю., Шодмонов Ш. Иқтисодиёт назарияси. Дарслик. Т. “Баркамол фойз медиа”, 2017:
2. Тухлиев Н. ва бошқ. Ўзбекистон иқтисодиёти асослари. Т.: “Ўзбекистон миллий энциклопедияси”, Давлат илмий нашриёти, 2006 й.
3. Мухаммедов М. ва бошқ. Иқтисодиёт назарияси. Т.: “Фан ва технологиялар” 2018.
4. Набиев Х. ва бошқ. Иқтисодий статистика. Дарслик. Т.: Иқтисодиёт, 2014 й.
5. Шодиев. Х. ,Хабибуллаев Н. Статистика. Дарслик. Т.: Тафаккур бўстони, 2013 й.

У.Худайбердиев	U. Khudaiberdiev
Формирование добавленной стоимости и увеличение валового продукта страны	Formation of Added Value and Increasing the Gross Domestic Product
Аннотация. В данной статье описывается природа, формирование добавленной стоимости в валовом внутреннем продукте страны и его развитие. Даны рекомендации по дальнейшему увеличению добавленной стоимости.	Abstract. This article describes the nature, formation, and development of added value in the gross domestic product. Recommendations for further increasing added value are provided.
Ключевые слова: валовой внутренний продукт, добавленная стоимость, производство, услуги, основные сектора экономики, промышленность, сельское хозяйство, строительство, теневая экономика.	Keywords: gross domestic product, added value, production, services, primary economic sectors, industry, agriculture, construction, shadow economy.

Ortiq Eshnazarovich Ernazarov – SamISI iqtisodiy tahlil va statistika kafedrası professori v.b., PhD.

XIZMAT KO‘RSATISH SOHASINI CHIZIQLI EKONOMETRIK MODELLASHTIRISHDA JUFT KORRELYATSIYA KOEFFITSIENTINING AHAMIYATI

Annotatsiya. Ushbu maqolada xizmat ko‘rsatish sohasini chiziqli ekonometrik modellashtirish jarayonida juft korrelyatsiya koeffitsientining nazariy va amaliy ahamiyati yoritilgan. Maqolada xizmat ko‘rsatish sohasining samaradorligini baholash va rivojlanish tendensiyalarini aniqlashda korrelyatsion tahlilning o‘rni asoslab beriladi. Shuningdek, juft korrelyatsiya koeffitsientidan oqilona foydalanish chiziqli ekonometrik modelning amaliy qiymatini oshirishga xizmat qilishi ko‘rsatiladi.

Kalit so‘zlar: xizmat ko‘rsatish sohasi, ekonometrik model, chiziqli model, juft korrelyatsiya, korrelyatsiya koeffitsienti, iqtisodiy omillar, statistik tahlil, modellashtirish.

Kirish. Bugungi kunda xizmat ko‘rsatish sohasi mamlakat iqtisodiyotining barqaror rivojlanishini ta‘minlovchi muhim yo‘nalishlardan biri hisoblanadi. Aholi ehtiyojlarining kengayishi, raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi va xizmatlar turining ko‘payishi mazkur

sohada iqtisodiy jarayonlarni chuqur tahlil qilish hamda kelgusidagi rivojlanish tendensiyalarini ilmiy asosda baholash zaruratini yuzaga keltirmoqda. Shu sababli xizmat ko'rsatish sohasida mavjud iqtisodiy ko'rsatkichlar o'rtasidagi bog'liqlikni aniqlash va ularning natijaviy ko'rsatkichga ta'sirini baholash dolzarb masalalardan biridir.

Iqtisodiy jarayonlarning ko'p omilliligi ularni matematik va statistik usullar yordamida tadqiq etishni talab qiladi. Xususan, chiziqli ekonometrik modellashtirish xizmat ko'rsatish hajmiga ta'sir qiluvchi omillarni aniqlash, ular o'rtasidagi munosabatlarni miqdoriy jihatdan ifodalash va kelajakdagi ko'rsatkichlarni prognozlash imkonini beradi. Bunday modellarni shakllantirishda omillar o'rtasidagi bog'liqlik darajasini oldindan baholash muhim ahamiyatga ega.

Juft korrelyatsiya koeffitsienti aynan shu vazifani bajaruvchi muhim statistik ko'rsatkichlardan biridir. U ikki iqtisodiy belgi o'rtasidagi bog'lanishning yo'nalishi va zichligini aniqlashga yordam beradi. Xizmat ko'rsatish sohasini ekonometrik modellashtirishda ushbu koeffitsientdan foydalanish modelga kiritiladigan omillarni tanlash, o'zaro kuchli bog'langan ko'rsatkichlarni aniqlash va natijaviy belgiga ta'sir etuvchi asosiy omillarni baholash uchun muhim metodik asos bo'lib xizmat qiladi.

Shu nuqtayi nazardan, xizmat ko'rsatish sohasini chiziqli ekonometrik modellashtirishda juft korrelyatsiya koeffitsientining ahamiyatini o'rganish nafaqat nazariy, balki amaliy jihatdan ham muhimdir. Mazkur yondashuv orqali xizmatlar bozoridagi mavjud iqtisodiy jarayonlarni aniqroq baholash, omillar ta'sirini miqdoriy ifodalash va boshqaruv qarorlarini ilmiy asoslash imkoniyatlari kengayadi.

Mavzuga oid adabiyotlarning tahlili. Ilmiy maqolamizni yoritish jarayonida xizmat ko'rsatish sohasini chiziqli ekonometrik modellashtirishda juft korrelyatsiya koeffitsientining ahamiyatini belgilash maqsadida O.Ernazarov, D.Usmanova, M.Kaz, Ya.R.Magnus, Endryu F., Sigel kabi olimlar¹ning ilmiy-uslubiy ishlarini o'rganib chiqdik. Bu olimlar ekonometrik tahlil, ya'ni korrelyatsion-regression tahlil bo'yicha ko'pgina ilmiy ishlarni amalga oshirganlar. Bunda modelga omillarni tanlab olishda eng muhim bosqich natijaviy belgi bilan omillar o'rtasidagi bog'liqlik zichligini aniqlashda juft korrelyatsiya koeffitsientini hisoblash muhim ekanligini ko'rish mumkin.

Tadqiqot metodologiyasi. Ushbu maqolada iqtisodiy-statistik va ekonometrik tahlil usullaridan foydalaniladi. Jumladan, statistik kuzatish, taqqoslash, guruhlash, korrelyatsion tahlil va regressiya usullari tadqiqotning metodologik asosini tashkil etadi.

Tahlil va natijalar. Omillarning har bir qiymatiga turli sharoitlarida natijaviy belgining har xil qiymatlari mos keladigan bog'lanish korrelyatsion bog'lanish yoki munosabat deyiladi.

Korrelyatsiya so'zi lotincha *correlation* so'zidan olingan bo'lib, o'zaro munosabat, muvofiqlik, bog'liqlik degan ma'noga ega².

Korrelyatsion tahlil deb, hodisalar orasidagi bog'lanish zichlik darajasini baholashga aytiladi.

Korrelyatsion tahlil natijaviy belgi bilan omil belgilarning juft korrelyatsiya koeffitsientini aniqlash va ularning muhimligini, ishonchliligini baholashga asoslanadi. Shunga asosan, quyidagi statistik ma'lumotlar asosida natijaviy belgi hamda omil belgilarni tahlil qilsak (1-jadval):

1-jadval

Samarqand viloyatida jami xizmatlar hajmiga ta'sir etuvchi omillar³

Natijaviy ko'rsatkich: Samarqand viloyatida jami xizmatlar hajmi, mld. so'm – Y	
Omillar	Belgi
yalpi hududiy mahsulot hajmi (mlrd. so'm)	X ₁
aholi jon boshiga to'g'ri keladigan xizmatlar hajmi (ming so'm)	X ₂
xizmatko'rsatish sohasidagi investitsiyalar hajmi (mlrd. so'm)	X ₃
xizmat ko'rsatish sohasida band bo'lganlar son i(ming kishi)	X ₄
xizmat ko'rsatish sohasida faoliyat ko'rsatayotgan	X ₅

¹Ernazarov O., Usmanova D., Kaz M.Ekonometrika asoslari. – S.: «SamDU», 2022. – 219b.; Magnus Я.Р., Катышев П.К., Пересецкий А.А. Эконометрика. Учебник. – М., 2005. – 499 с.; Эндрю Ф., Сигел. Практическая бизнес-статистика. 4-е издание, – М.: Издательский дом «Вильямс», 2002. – 450 с.

²Ernazarov O., Usmanova D., Kaz M.Ekonometrika asoslari. – S.: «SamDU», 2022. – 219b.

³ Manba: muallif tomonidan tuzilgan.

korxona va tashkilotlar (birlikda)	
xizmatlar sohasida faoliyat ko'rsatayotgan kichik tadbirkorlik subyektlari (birlikda)	X ₆
o'rtacha oylik ish haqi (ming so'm)	X ₇
aholi soni (ming kishi)	X ₈
kichik biznes subyektlari tomonidan ko'rsatilgan bozor xizmatlari hajmi (mlrd. so'm)	X ₉

Ushbu omillarning natijaviy omilga ta'sirini aniqlash uchun korrelyasion-regression tahlil usullaridan foydalanish mumkin. Bu esa, juft korrelyasiya koeffitsientlarini hisoblash yo'li bilan aniqlanadi. Bu usul bizga bir-birini takrorlaydigan va natijaviy omil bilan kuchsizroq bog'lanishda bo'lgan omillarni tuzilayotgan ekonometrik modelga kiritmaslik imkonini beradi (2-jadval).

2-jadval

Korrelyasion-regression tahlil uchun tanlab olingan natijaviy belgi va unga ta'sir etuvchi omillar¹

	Y(x)	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	X ₅	X ₆	X ₇	X ₈	X ₉
2011	2336,9	8218,5	708,5	714,1	669,0	9067	5440	488	3 270,8	1 815,9
2012	3080,7	9954,5	918,6	750,4	694,2	10117	6070	581	3 326,2	2 352,2
2013	3983,4	12383,0	1167,0	851,4	721,8	11303	6782	671	3 380,9	3 074,7
2014	5065,9	15477,0	1455,6	950,4	734,6	12983	7790	790	3 445,6	3 945,5
2015	5832,9	18513,7	1643,1	1066,3	752,5	12935	7761	931	3 514,8	4 564,5
2016	7200,5	23083,3	1990,3	1117,0	765,2	14025	8415	1 036	3 583,9	5 712,1
2017	8343,2	29852,1	2263,5	1413,2	780,3	13838	8303	1 163	3 651,7	6 343,9
2018	10043,5	36320,9	2671,5	2134,3	794,9	15470	9282	1 444	3 720,1	7 421,8
2019	12786,8	43558,9	3331,5	2938,4	808,6	18218	10931	1 909	3 798,9	9 035,6
2020	14086,1	47576,0	3600,3	6783,5	771,5	20373	14751	2 115	3 798,9	9 703,0
2021	18259,0	59260,4	4576,7	6982,5	798,2	25 683	19 978	2 458	3 947,7	12 676,0
2022	22953,6	68988,6	5633,1	8007,8	842,7	25 683	25 748	2 892	4 031,3	15 458,4
2023	28992,0	84093,8	6963,5	8959,3	864,8	37 417	31 330	3408	4 118,2	19 140,4
2024	58875,7	99866,1	13843,3	9216,4	915,5	31 963	26 025	4 022,2	4 208,5	38 853,7

Yuqoridagima'lumotlarasosidaquyidagiformulaasosidajuftkorrelyatsiyakoeffitsientihisobl anadi:

Juft korrelyatsiya koeffitsientining hisoblash formulasi²:

$$r_{Y/X} = \frac{\overline{X \cdot Y} - \bar{X} \cdot \bar{Y}}{\sigma_X \cdot \sigma_Y} \quad (1)$$

bu yerda,

σ_x - X belgining kvadratik farqining o'rtachasi;

σ_y - Y belgining kvadratik farqining o'rtachasi.

$$\sigma_x = \sqrt{\overline{X^2} - (\bar{X})^2}; \quad (2)$$

$$\sigma_y = \sqrt{\overline{Y^2} - (\bar{Y})^2}. \quad (3)$$

Qaysi omillarni regressiya tenglamasiga kiritish lozimligini aniqlash uchun omillar o'rtasidagi juft korrelyasion koeffitsientlar matritsasini tuzamiz (3-jadval).

3-jadval ma'lumotlaridan Shuni aytish mumkinki, juft korrelyasiya koeffitsientlari, ya'ni Samarqand viloyatida jami xizmatlar hajmi (Y) bilan unga ta'sir etuvchi omillar bilan o'rtasida kuchli to'g'ri bog'liqlik mavjud.

¹ Manba: muallif tomonidan tuzilgan.

²Ernazarov O., Usmanova D., Kaz M.Ekonometrika asoslari. – S.: «SamDU», 2022. – 219b.

Ta'sir qiluvchi omillarning o'zaro juft korrelyasion koeffitsientlar matritsasi¹

	Y	X1	X2	X3	X4	X5	X6	X7	X8	X9
Y	1									
X1	0,9254	1								
X2	0,9998	0,9295	1							
X3	0,8363	0,9529	0,8397	1						
X4	0,8849	0,947	0,8917	0,8275	1					
X5	0,8425	0,9636	0,8458	0,9492	0,8869	1				
X6	0,8221	0,9476	0,8244	0,9608	0,8525	0,98	1			
X7	0,9229	0,998	0,9269	0,9629	0,9369	0,9648	0,952	1		
X8	0,8564	0,9795	0,8638	0,9265	0,9643	0,9424	0,9194	0,9753	1	
X9	0,9997	0,9257	0,9999	0,8328	0,8908	0,8404	0,8182	0,9225	0,8602	1

Bu bog'liqliklar quyidagi shart asosida tekshiriladi²:

$0,2 \leq r < 0,4$ – o'rtacha zichlikdan kuchsizroq bog'lanish;

$0,4 \leq r < 0,6$ – o'rtacha bog'lanish;

$0,6 \leq r < 0,8$ – o'rtachadan zichroq bog'lanish;

$0,8 \leq r < 0,99$ – zich bog'lanish.

3-jadvalda r_{ij} x_i va x_j omillar o'rtasidagi juft korrelyatsiya koeffitsientidir.

Ma'lumki, ko'p omilli regressiya tenglamasida o'zaro kuchli chiziqli korrelyasion bog'langan omillar bir vaqtda ishtirok etmasligi kerak.

Umuman olganda, korrelyatsiya koeffitsientining kritik qiymati 0,5 deb olish maqsadga muvofiqdir. Undan tashqari, quyilgan vazifaning muhimligiga qarab, kritik qiymatni tadqiqotchining o'zi 0,5 dan kam bo'lmagan holatini olishi mumkin. Kritik qiymatdan yuqori bo'lgan holatdagi omillar tanlab olinib, baholashning keyingi bosqichlaridan o'tadi va talabga javob bergan omillarni regressiya tenglamasida ishtirok etishini ta'minlash mumkin.

3-jadval ma'lumotlaridan ko'rinib turibdiki, barcha 9 ta omilni ham baholash keyingi bosqichlaridan o'tishi uchun ekonometrik modelga tanlab olish mumkin.

Xulosa va takliflar. Juft korrelyatsiya koeffitsientidan samarali foydalanish xizmat ko'rsatish sohasidagi iqtisodiy jarayonlarni miqdoriy jihatdan tahlil qilish, modelga kiritiladigan omillarni asosli tanlash hamda keyingi regressiya hisob-kitoblarning sifatini oshirishga yordam beradi. Biroq korrelyatsiya mavjudligi omillar o'rtasida bevosita sabab-oqibat munosabati mavjudligini anglatmasligi sababli, olingan natijalarni iqtisodiy mazmun va boshqa ekonometrik mezonlar bilan birgalikda baholash zarur.

Umuman olganda, korrelyatsion va regressiya tahlilini o'zaro uyg'unlashtirish xizmat ko'rsatish sohasining rivojlanish qonuniyatlarini chuqurroq anglash, asosiy ta'sir etuvchi omillarni aniqlash va kelgusidagi ko'rsatkichlarni prognozlash uchun metodik asos yaratadi.

Tadqiqot natijalaridan kelib chiqib, xizmat ko'rsatish sohasini ekonometrik modellashtirishni takomillashtirish bo'yicha quyidagi takliflar ishlab chiqildi:

1. Statistik ma'lumotlar bazasini kengaytirish. Xizmat ko'rsatish sohasiga oid ma'lumotlarni muntazam ravishda shakllantirish va ularni hududlar hamda xizmat turlari kesimida yuritish maqsadga muvofiq;

2. Juft korrelyatsiya tahlilidan dastlabki saralash vositasi sifatida foydalanish. Modelga omillarni kiritishdan oldin ularning natijaviy ko'rsatkich bilan bog'liqlik darajasini aniqlash modelning mantiqiy va statistik asoslanganligini oshiradi;

3. Multikollinearlikni nazorat qilish. O'zaro kuchli bog'langan omillarni aniqlash va zarur hollarda ularning ayrimlarini modeldan chiqarish yoki muqobil ko'rsatkichlardan foydalanish tavsiya etiladi;

4. Modelning statistik ishonchliligini kompleks baholash. Korrelyatsiya koeffitsienti bilan cheklanib qolmasdan, determinatsiya koeffitsienti, t-mezon, F-mezon va boshqa diagnostik

¹ Manba: muallif hisob-kitoblari asosida hisoblangan.

²Ernazarov O., Usmanova D., Kaz M.Ekonometrika asoslari. – S.: «SamDU», 2022. – 219b.

ko‘rsatkichlardan foydalanish lozim;

5. Hududlar kesimida alohida modellar ishlab chiqish. Xizmat ko‘rsatish sohasining rivojlanish sharoitlari hududlarga qarab farqlanishi sababli, hududiy ma‘lumotlar asosida ekonometrik modellar tuzish boshqaruv qarorlarining aniqligini oshirishi mumkin;

6. Ekonometrik modellar asosida prognozlashni kuchaytirish. Xizmatlar hajmining kelgusidagi o‘zgarishlarini oldindan baholash orqali sohada investitsiya, bandlik va infratuzilmani rivojlantirish bo‘yicha samarali qarorlar ishlab chiqish imkoniyatlarini kengaytirish zarur.

Shunday qilib, juft korrelyatsiya koeffitsientidan to‘g‘ri va kompleks foydalanish xizmat ko‘rsatish sohasidagi iqtisodiy bog‘liqliklarni aniqlash, chiziqli ekonometrik modellarni takomillashtirish hamda sohaga oid ilmiy asoslangan boshqaruv qarorlarini ishlab chiqishda muhim amaliy ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Ernazarov O.E., Usmanova D.Q., Kaz M.S. Ekonometrika asoslari. – S.: «SamDU», 2022. – 219 b.
2. Ernazarov O.E. Korxonalarda foyda va zararlarni tahlil qilishda innovatsion metodlar ahamiyati // Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot jurnali, 12-son, 2025. Elektron nashr. 207-211-betlar. // https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=j2jVIjkAAAAJ&citation_for_view=j2jVIjkAAAAJ:zYLM7Y9cAGgC.
3. Магнус Я.Р., Катышев П.К., Пересецкий А.А. Эконометрика. Учебник. –М., 2005.–499 с.
4. Эндрю Ф., Сигел. Практическая бизнес-статистика. 4-е издание, – М.: Издательский дом «Вильямс», 2002. – 450 с.

О.Эрназаров Значение коэффициента парной корреляции в линейном эконометрическом моделировании сектора услуг	O.Ernazarov The importance of the pairwise correlation coefficient in linear econometric modeling of the service sector
Аннотация. В данной статье рассматривается теоретическое и практическое значение коэффициента парной корреляции в процессе линейного эконометрического моделирования сектора услуг. В статье обосновывается роль корреляционного анализа в оценке эффективности сектора услуг и выявлении тенденций развития. Также показано, что рациональное использование коэффициента парной корреляции способствует повышению практической ценности линейной эконометрической модели. Ключевые слова: сектор услуг, эконометрическая модель, линейная модель, парная корреляция, коэффициент корреляции, экономические факторы, статистический анализ, моделирование.	Abstract. This article discusses the theoretical and practical significance of the pair correlation coefficient in the process of linear econometric modeling of the service sector. The article substantiates the role of correlation analysis in assessing the efficiency of the service sector and identifying development trends. It is also shown that the rational use of the pair correlation coefficient serves to increase the practical value of the linear econometric model. Keywords: service sector, econometric model, linear model, pair correlation, correlation coefficient, economic factors, statistical analysis, modeling.

Bekniyoz Suvonov – TIFT katta o‘qituvchisi, PhD

ORCID: 0000-0003-4165-2091 beksuvonov8019@gmail.com

MOLIYAVIY HISOBOT TAHLILINI RAQAMLI TRANSFORMATSIYA QILISHNING ANALITIK IMKONIYATLARI

Annotatsiya. Maqolada moliyaviy hisobot tahlilini raqamli transformatsiya qilishning analitik imkoniyatlari o‘rganilgan. XBRL, ERP, Business Intelligence, sun‘iy intellekt va tushuntiriladigan AI vositalarining tahlil sifati, tezkorligi va shaffofligiga ta‘siri baholanib, korxonalar uchun integratsiyalashgan raqamli tahlil yo‘nalishlari taklif etilgan.

Kalit so‘zlar: raqamli transformatsiya, raqamli moliyaviy hisobot, XBRL, Business Intelligence, mashinaviy o‘rganish, analitik signal, avtomatlashtirilgan tahlil, tushuntiriladigan analitika.

ISSN 2091-5187

❧ “SERVIS” ❧

Jurnal Samarqand iqtisodiyot va servis instituti tahririyat
bo‘limida nashrga tayyorlandi.

08.09.2026 yilda terishga berildi. 25.09.2026 yilda bosishga ruxsat etildi. Ofset
bosma qog‘ozi. Qog‘oz bichimi 60x84_{1/8}. “Times” garniturasini. Ofset bosma usuli.
Shartli bosma tabog‘i 15,6. Hisob-nashriyot
tabog‘i 14,68. Adadi 100 nusxa. Buyurtma №0169A/26

Samarqand iqtisodiyot va servis institutining
matbaa bo‘limida chop etildi.
Litsenziya № 025316.
Reestr № X-119112.

Manzil: Samarqand shahri, Shoxruh ko‘chasi, 60-uy.

© Samarqand iqtisodiyot va servis instituti, 2026.